

A young child with curly hair is playing with wooden blocks in a playroom. The child is wearing a light blue dress and a dark blue cardigan. They are holding a wooden block in their right hand and are about to place it on a stack of other blocks. The playroom has a red armchair and a wooden table in the background. The floor is covered with various colored blocks.

Vestiging in beeld. Pedagogisch werkplan van onze vestiging voor dagopvang en voorschoolse educatie (VE) 2025

Inhoud:

Inleiding.

- Pedagogisch Kompas in het kort
- Voorschoolse educatie (VE)

Nuttige informatie: van dagritme tot stamgroepen.

- Eigenheid van onze locatie
- Onze locatie
- Stamgroepen
- Vaste gezichten
- Beroepskracht-kindratio (BKR)
- Beroepskrachten in opleiding, stagiairs en vrijwilligers

Opvoeden doen we samen.

Met ouders

- Kennismaken en wennen
- De mentor
- Elkaar informeren
- Samenwerken voor de ontwikkeling van kinderen

Door groepsmanagement

- Gedifferentieerd werken
- Beredeneerd werken
- Teamwerk
- Samen kinderen volgen
- Naar een volgende groep of naar de basisschool
- Signaleren van bijzonderheden
- Pedagogisch beleid en praktijk evalueren en borgen
- Pedagogische kwaliteit – onze focus voor het komende jaar

Met andere organisaties

- Doorgaande lijn met het onderwijs
- Samenwerken met andere organisaties

In een rijke uitdagende omgeving.

- Indeling van de ruimte
- Inrichting van de hoeken en plekken
- Geordend materiaal
- Buitenruimte
- Duidelijkheid voor ieder kind

Met ruimte voor initiatief.

- Een vast maar flexibel dagritme
- Baby's en dreumesen
- Overgangen in het dagritme
- Belangrijke onderdelen in het dagritme
- Een begrijpelijke dagindeling voor ieder kind

Altijd in dialoog.

- Sensitieve responsiviteit
- Respect voor autonomie
- Structuur bieden en leidinggeven
- Praten en uitleggen
- Ontwikkeling stimuleren
- Begeleiden van onderlinge interacties

Overige pedagogische kwaliteitseisen.

- Activiteiten waarbij de stamgroep/stamgroepruimte verlaten wordt
- Extra opvang afnemen
- Inzet pedagogisch beleidsmedewerker/coach
- VE-opleidingsplan en coachingsplan
- 960 VE-uren verdelen in de periode van 2½ tot 4 jaar
- Ons VE-programma
- Bijzonderheden van onze locatie en gemeentelijke eisen
- Specifieke VE-eisen in onze gemeente

Bijlage 1. De ontwikkelingsgebieden op een rij

Bijlage 2. Overzicht formulieren pedagogisch werkplan

Bijlage 3. Begrippenlijst

Bijlage 4. Gebruikte literatuur

Vestiging in beeld.

Pedagogisch werkplan van onze locatie voor dagopvang en voorschoolse educatie (VE).

Naam locatie: Korein Ouverture

Adres locatie: Ouverture 6

Op onze locatie is de leidinggevende: Arlette van Rijsingen

Zij krijgt leiding van: Miranda Smeets

Waar in dit pedagogisch werkplan 'ouders' staat, kan ouder(s)/verzorger(s) worden gelezen. Waar 'zij' staat, kan 'hij' of 'die' worden gelezen.

Inleiding.

Dit pedagogisch werkplan is bestemd voor iedereen die benieuwd is naar onze locatie – van ouders en verzorgers tot medewerkers van de GGD. Voor onze eigen pedagogisch professionals is het een naslagwerk. Het pedagogisch werkplan beschrijft de sfeer op onze locatie én de manier waarop we voldoen aan de wettelijke pedagogische kwaliteitseisen.

Het pedagogisch werkplan *Locatie in beeld* ligt in het verlengde van het *Pedagogisch Kompas*, het pedagogisch beleid van Wij zijn JONG.

Pedagogisch Kompas in het kort

Kinderen zijn ontdekkers, onderzoekers, kunstenaars, kunstmakers, wetenschappers en handarbeiders – alles is in aanleg aanwezig. En elk kind is uniek. Geboren met een eigen aard, karakter, aanleg en talenten. Het is aan ons om die te zien, om ieder kind in beeld te hebben. Wij willen alle kinderen veel verschillende ervaringen bieden waardoor ze steeds een volgende stap kunnen zetten op hun ontwikkelpad. Elke dag weer.

We leren de kinderen kennen door goed naar ze te kijken en te luisteren. Voelt het kind zich goed (welbevinden)? En is de betrokkenheid hoog? Dat zijn de vragen die ertoe doen.

De antwoorden geven ons onmiddellijk feedback over onze inzet en de interactie met de kinderen. Doen we de goede dingen? We zien het direct: welbevinden en betrokkenheid zijn de graadmeters. Zowel voor een individueel kind als voor de groep.

Dagelijks stimuleren we het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen met vier pijlers:

- Opvoeden doen we samen
- In een rijke uitdagende omgeving
- Met ruimte voor initiatief
- Altijd in dialoog

In dit pedagogisch werkplan van de locatie lees je hoe we praktisch invulling geven aan de vier pijlers. In het pedagogisch beleid van Wij zijn JONG lees je meer over de visie erachter.

Nieuwsgierig naar ons complete pedagogisch beleid? Kijk op onze website.

Voorschoolse educatie (VE)

Op onze vestiging bieden we in de peutergroepen Donald en Willy Wortel voorschoolse educatie (VE). Het pedagogisch kompas is daarbij voor ons de kenmerke visie op Ve, omdat onze visie op hoe kinderen zich ontwikkelen voor kinderen met een VE-indicatie hetzelfde is als voor alle kinderen. Dit pedagogisch werkplan beschrijft ook hoe we voldoen aan de VE-eisen.

Nuttige informatie: van dagritme tot stamgroepen.

In dit hoofdstuk: een beschrijving van de locatie, de stamgroepen, de beroepskracht-kindratio en de inzet van beroepskrachten in opleiding.

Eigenheid van onze locatie

Korein Ouverture is gevestigd in Bliksembosch. Samen met basisschool de Boschuil, Korein Kiplinglaan, Jonathan-Swiftlaan en Topaasring vormen wij Spil Bliksembosch. De dagopvang is een veilige plek waar de kinderen van 0-4 jaar zichzelf mogen zijn en op hun eigen manier en in hun eigen tempo kunnen ontwikkelen.

Bliksembosch is een wijk in Woensel Noord met grootte diversiteit aan culturele achtergronden. De dagopvang is een afspiegeling van de multiculturele samenleving van Blixembosch. In alle groepen is er aandacht voor de individuele verschillen, zodat ieder kind en ouder zich thuis kan voelen.

Onze visie is: ieder kind en ouder doet er toe, ongeacht afkomst, kleur, taal en inkomen. Ons doel is: de ontwikkeling van het kind stimuleren en daarbij is het pedagogisch kompas ons instrument.

Op alle groepen wordt er gewerkt vanuit het pedagogisch kompas met als doel de ontwikkeling van het kind te verrijken. Het welbevinden en de betrokkenheid heeft onze aandacht; als je lekker in je vel zit en actief mee kan doen kun je je maximaal ontwikkelen.

In het pedagogisch kompas staan er 4 pedagogische pijlers centraal:

1. **Opvoeden doen we samen:** we houden korte lijnen met ouders en overleggen met hen tijdens een telefoontje, het ouderportaal met een foto/video en tijdens (warme)overdrachten.
2. In **een rijke uitdagende omgeving:** we dagen de kinderen uit door een variatie aan materialen aan te bieden. De groepsruimte wordt ingericht op behoeftes van de kinderen. Bij de peuters bieden de pedagogisch professionals verschillende activiteiten aan met verschillende materialen en op verschillende niveaus. De kinderen worden op deze manier geprikkeld om betrokken te raken bij het programma. Er zijn momenten van vrij spel waarin kinderen tot samenspel kunnen komen. De pedagogisch professional stimuleert hierbij de interacties tussen de kinderen. De zelfredzaamheid wordt gestimuleerd waarbij rekening wordt gehouden met het kunnen en de uitdaging van het kind.
3. daarbij zijn we **altijd in dialoog:** we luisteren naar de kinderen en stellen open vragen om te kijken wat hen beweegt. De pedagogische professional zijn creatief in het communiceren gezien de taalachtergrond van de kinderen verschilt. Handelingen worden benoemd, er wordt actief geluisterd naar kinderen waarbij de pedagogisch professional woorden geeft aan het verhaal van het kind. Daarbij wordt er gekeken naar verbale maar ook non-verbale signalen. Door hierop te letten kunnen we in de

begeleiding goed aansluiten bij de belevingswereld en ontwikkeling van de kinderen. Hiervoor zetten we verschillende begeleidingsstijlen in.

4. en is er **ruimte voor initiatief**: Spel en activiteiten vinden buiten of binnen plaats. Het initiatief van kinderen wordt nauwlettend in de gaten gehouden en wordt gevolgd. Kinderen mogen eigen keuzes maken en worden op een ongedwongen manier gestimuleerd om mee te doen aan het aanbod van activiteiten.

Er zijn altijd factoren binnen één van de aanpakfactoren die verbeterd kunnen worden, of verder doorontwikkeld kan worden. Wanneer we een aandachtsgebied willen verbeteren/ door ontwikkelen formuleren we pedagogische doelen. We bespreken en doordenken stappen die gezet kunnen worden. We gaan er vervolgens mee aan de slag. Tijdens het proces geven de mate van welbevinden en betrokkenheid ons het antwoord of het doel geslaagd is. Tot slot evalueren we en stellen we het doel bij waar nodig is. Bij onderwerpen van een pedagogisch doel kan je denken aan bijv. het vergroten van de zelfredzaamheid van kinderen en het variëren van spelmateriaal voor de kinderen. We zijn hier al volop mee bezig geweest, een tal van zaken zijn we erg trots op staan hieronder beschreven.

Trotpunten van onze locatie:

We begeleiden kinderen in hun ontwikkeling zodat ze kunnen opgroeien tot bekwame, zelfstandige en sociale volwassenen. Dit betekent dat ze gestimuleerd worden in hun zelfredzaamheid zoals Bijvoorbeeld het zelf inschenken van drinken, brood smeren, zelfstandig naar het toilet gaan, aan- en uitkleden, zelfstandig activiteiten ondernemen of met spelmateriaal spelen en omgaan met echte materialen zoals glaswerk en servies.

We zijn een Brainport kindcentrum, waar wereldburgerschap en internationalisering centraal staat.

Wij bieden aan onze kinderen een vertrouwde uitdagende omgeving waar ze zich op hun eigen tempo kunnen ontwikkelen.

Dit is zichtbaar door de beschikbare spelzones die de ruimtes hebben en de diversiteit en variatie van het aanbod en de materialen. Door deze variatie kan er voor ieder kind wat aangeboden worden op het eigen niveau. Kinderen zijn bij ons vrij om keuzes te maken of ze willen deelnemen aan een activiteit of liever vrij willen spelen.

Pilot het bewegende kind

Het is bewezen dat een kind zich optimaal ontwikkelt als er een combinatie is van cognitie, sociale ontwikkeling en motoriek. Daarom wordt bij de dagopvang beweging gestimuleerd voor kinderen. Niet alleen buiten maar ook binnen. In de centrale gang staan elementen die uitnodigen tot klimmen en klauteren. Door vroeg te investeren in bewegen, leg je de basis voor een actief leven. Het stimuleert de motorische vaardigheden maar ook taal en rekenen. Het draagt bij aan creativiteit en het probleemoplossend vermogen. Wij zijn in 2023 begonnen met de focus leggen op bewegingslessen, hierin zijn peuterleidsters geschoold vanuit de pilot 'het bewegende kind' en voegen wij iedere dag een bewegingsactiviteit toe aan het dagritme van de peutergroepen. De vijf hoofdredenen vanuit de

training het bewegende kind zijn: Goed voor gezondheid, plezier en laten ervaren, vergoten van zelfvertrouwen, uitdaging bieden en ruimte voor initiatief.

Door zelf te proberen, leert het kind om te gaan met problemen. Het kind krijgt meer zelfvertrouwen door dingen zelf te mogen doen, hierdoor worden er succeservaringen opgebouwd. Wanneer iets lukt draagt dat bij aan een positief zelfbeeld van het kind.

Wij kijken naar het kind en de behoefte. Het kind staat ten alle tijden centraal.

In overleg met ouders, pedagogisch coach en collega's willen wij voor ieder kind een veilige omgeving te creëren. Door te blijven kijken naar Welbevinden en Betrokkenheid krijgen we feedback of we het goede doen in de ogen van onze kinderen. Hierdoor krijgen wij nieuwe inzichten en blijven mee ontwikkelen.

We hebben verschillende samenwerkingspartners die met ons meedenken en ondersteunen waar nodig, zoals de pedagogische dienst van Korein, IB-er van school, consultatiebureau, GGD etc.

Onze locatie

Korein Ouverture bestaat uit 2 babygroepen; Kwekkeliën en Wolfje (maximaal 12 kinderen per groep). En 2 peuterdagopvanggroepen; Willy Wortel en Donald (maximaal 16 kinderen per groep). En een verticale groep; Mickey (maximaal 12 kinderen per groep). Iedere groep heeft zijn eigen ruimte en alle groepen zijn gelegen aan de hal waar de kinderen elkaar kunnen ontmoeten. De hal wordt gebruikt om samen te spelen door verschillende groepen. Daarnaast worden er ook activiteiten aangeboden in kleinere groepen zoals bijvoorbeeld een kring of voorlezen op het niveau van de kinderen.

De locatie is 52 weken per jaar geopend van 7.30-18.30 uur met uitzondering van sinterklaasavond, kerstavond en oudjaarsavond deze avonden sluiten wij om 17.00 uur en tijdens officiële feestdagen zijn wij gesloten.

Stamgroepen

Op onze locatie werken we met vaste groepen kinderen en een vast team van pedagogisch professionals.

Naam groep	Leeftijd kinderen	Maximaal aantal kinderen	Op de volgende dagen geopend
Kwekkeliers	0-2.3 jaar	12	Alle dagen
Wolfje	0-2.3 jaar	12	Maandag, Dinsdag, Woensdag, Donderdag
Donald	2-4 jaar	16	Alle dagen
Willy Wortel	2-4 jaar	16	Alle dagen
Mickey	0-4 jaar	12	Maandag, Dinsdag, Donderdag

Tijdens het kennismakingsgesprek vertellen we ouders met welke groepen we werken. We vertellen voor welke leeftijd elke groep is en hoe groot de groepen zijn. Ook vertellen we welke pedagogisch professionals bij elke groep horen, wanneer zij werken, en hoe we vaste pedagogisch professionals vervangen bij ziekte en vakantie. Op de vestiging is te zien wie welke dag werkt.

Werkwijze stamgroepen.

Op onze vestiging werken we met vaste groepen kinderen en een vast team van pedagogisch professionals. De stamgroepen kennen vaste (start) momenten en herkenbare rituelen en vaste medewerkers die de kinderen kennen. Dat zorgt voor stabiliteit en een gevoel van sociale en emotionele veiligheid bij kinderen. Gedurende de week voegen wij op bepaalde momenten groepen ook samen om tegemoet te komen aan het welbevinden en betrokkenheid van kinderen en pedagogisch professionals (denk aan meer 'speelmaatjes', differentiatie in spelaanbod en flexibiliteit in organisatie van de dag). Dit gebeurt op een gestructureerde en herkenbare wijze.

- Kinderen van alle groepen starten op maandag/dinsdag/donderdag van 7.30-8.00 uur op de hal.
- Kinderen van de groepen Kwekkeliers, Wolfje, Donald en Willy Wortel starten op woensdag van 7.30-8.30 uur op de hal.
- Kinderen van de groepen Kwekkeliers, Donald en Willy Wortel starten op vrijdag van 7.30-8.30 uur.
- Kinderen van alle groepen sluiten van maandag/dinsdag/donderdag vanaf 18.00 uur samen af in de hal.
- Kinderen van de groepen Kwekkeliers, Wolfje, Donald en Willy Wortel sluiten op woensdag vanaf 17.30 uur samen in de hal.
- Kinderen van de groepen Kwekkeliers, Donald en Willy Wortel sluiten op vrijdag vanaf 17.30 uur samen in de hal.

Wanneer kinderen onverhoopt niet kunnen worden opgevangen in de eigen stamgroep, worden zij opgevangen in een tweede stamgroep. Afspraken hierover worden per kind met ouders afgestemd en schriftelijk vastgelegd.

Wanneer en welke groepen samenwerken zie je in onderstaande tabellen.

Groep: Willy wortel werkt samen met Donald

	Openingstijden
Maandag	Van 7:30 tot 18:30
Dinsdag	Van 7:30 tot 18:30
Woensdag	Van 7:30 tot 18:30
Donderdag	Van 7:30 tot 18:30
Vrijdag	Van 7:30 tot 18:30

Groep: Donald werkt samen met Willy wortel

	Openingstijden
Maandag	Van 7:30 tot 18:30
Dinsdag	Van 7:30 tot 18:30
Woensdag	Van 7:30 tot 18:30
Donderdag	Van 7:30 tot 18:30
Vrijdag	Van 7:30 tot 18:30

Groep: Kwekkelen werkt samen met Wolfje (behalve vrijdag)

	Openingstijden
Maandag	Van 7:30 tot 18:30
Dinsdag	Van 7:30 tot 18:30
Woensdag	Van 7:30 tot 18:30
Donderdag	Van 7:30 tot 18:30
Vrijdag	Van 7:30 tot 18:30

Groep: wolfje werkt samen met Kwekkelen (behalve op vrijdag)

	Openingstijden
Maandag	Van 7:30 tot 18:30
Dinsdag	Van 7:30 tot 18:30
Woensdag	Van 7:30 tot 18:30

Donderdag	Van 7:30 tot 18:30
-----------	--------------------

Groep: Mickey werkt samen met Kwekkeliën, Wolfje, Donald en Willy Wortel

	Openingstijden
Maandag	Van 7:30 tot 18.30
Dinsdag	Van 7:30 tot 18:30
Donderdag	Van 7:30 tot 18:30

Vaste gezichten

Wanneer een vaste pedagogisch professional maximaal 4 weken uitvalt door ziekte, vakantie of verlof en er geen andere vaste professional beschikbaar is, wordt er een andere pedagogisch professional ingezet.

Om de emotionele veiligheid en stabiliteit te waarborgen, streven we ernaar het aantal andere professionals zo veel mogelijk te beperken, zorgen de vaste pedagogisch professionals voor een zorgvuldige overdracht en zetten ook de vervangende pedagogisch professionals de zes interactievaardigheden in. Ze reageren op een sensitieve en responsieve manier op de verbale en non-verbale signalen van de kinderen; ze bieden ruimte aan de eigenheid van kinderen en geven hen de mogelijkheid om zelfstandig te doen wat ze zelfstandig kunnen; ze bieden de structuur die ze nodig hebben om zelfstandig aan de slag te kunnen; ze voeren gesprekken met de kinderen, stimuleren hun ontwikkeling en begeleiden de onderlinge interacties.

Beroepskracht-kindratio (BKR)

Net als alle vestigingen van Wij zijn JONG werken wij volgens de BKR-rekentool van de Rijksoverheid. Daarmee berekenen we hoeveel pedagogisch professionals er minimaal aanwezig moeten zijn op een groep. Is de dagopvang dagelijks tien uur of meer open, dan mag er per dag maximaal drie uur worden gewerkt met tenminste de helft van het aantal pedagogisch professionals. In ons basisrooster staat hoe de inzet van pedagogisch professionals is geregeld voor elke groep apart. De uren voorschoolse educatie op onze vestiging worden niet in die drie uur aangeboden.

Onze gangbare personeelsdiensten en pauzetijden zien er als volgt uit:

Diensten	Pauzetijd tussen	Pauzeduur per professional
7.30 - 17.00 uur	13.00 - 15.15 uur	30 tot 45 minuten
8.00 - 17.30 uur	13.00 - 15.15 uur	30 tot 45 minuten
8.30 - 18.00 uur	13.00 - 15.15 uur	30 tot 45 minuten
9.00 - 18.30 uur	13.00 - 15.15 uur	30 tot 45 minuten

In de volgende situaties wordt afgeweken van de BKR:

Bij openen en sluiten van de groep.

Tijdens pauzes van pedagogisch professionals.

Hierbij gelden de volgende pedagogische afwegingen:

Er zijn minder kinderen aanwezig bij het openen en sluiten.

Er liggen veel kinderen te slapen tijdens de pauzes.

Op de volgende manieren blijven pedagogisch professionals aandacht besteden aan de behoeften van de kinderen:

Duidelijke taakverdeling.

Herkenbare rituelen zoals samenvoegen op dezelfde groep, passend aanbod en rust.

Voorbereide omgeving waarin kinderen zich prettig voelen.

Gedifferentieerd werken.

Beroepskrachten in opleiding, stagiairs en vrijwilligers

Naast onze professionals werken er regelmatig beroepskrachten in opleiding (BBL'ers), stagiairs en vrijwilligers op onze vestiging. We hanteren het BBL- en stagebeleid en het vrijwilligersbeleid van Wij zijn JONG.

Beroepskrachten in opleiding (BBL'ers) en stagiairs.

Op onze vestiging zijn vaak een of meer BBL'ers en stagiairs aanwezig die het vak van pedagogisch professional leren. Ze voeren verzorgings- en begeleidingstaken uit en assisteren bij activiteiten. Dat doen ze onder verantwoordelijkheid van de pedagogisch professionals. Die zijn altijd in de buurt.

Naarmate de opleiding vordert, neemt de zelfstandigheid van de BBL'ers en stagiairs toe. Elke BBL'er en stagiair heeft een interne stagebegeleider.

Bij een BBL'er die goed functioneert wordt er vanaf 12-16 weken na de start van het opleidingstraject, opgebouwd in intallige inzet.

Een BBL'er wordt bij ons ook ingezet als vast gezicht op de groep. Het betreft hier BBL'ers die het eerste leerjaar van de kwalificerende opleiding aantoonbaar hebben afgerond, er is sprake van schriftelijke instemming tussen de BBL'ers, de interne stagebegeleider en de opleidingsbegeleider, het aantal in te zetten BBL'ers is beperkt tot een in de wet bepaald maximumaantal en naast deze persoon werkt altijd minimaal 1 andere gekwalificeerde beroepskracht.

Vrijwilligers.

Op onze vestiging assisteert een vrijwilliger op de groep of bij huishoudelijke werkzaamheden.

Vrijwilligers worden begeleid door de pedagogisch professionals van de groep waar ze werken.

Op onze vestiging is er **geen** vrijwilliger.

Opvoeden doen we samen.

De praktische invulling van de pijler 'Opvoeden doen we samen' heeft drie onderdelen: het contact met ouders, ons groepsmanagement, en de samenwerking met andere organisaties zoals basisscholen. Samen zetten we ons in voor de kinderen, zodat zij hun mogelijkheden en talenten optimaal kunnen ontwikkelen.

Opvoeden doen we samen – met ouders

In dit deel: kennismaken en wennen, de mentor, elkaar informeren, en samenwerken voor de ontwikkeling van kinderen.

Kennismaken en wennen

In de eerste periode leggen we de basis van de vertrouwensrelatie tussen de ouders, het kind en de pedagogisch professionals. Het ene kind heeft meer moeite met nieuwe situaties of een nieuwe omgeving dan het andere. We besteden daarom bewust aandacht aan het wennen. Hoe eerder een kind zich veilig voelt bij ons (welbevinden), hoe sneller het betrokken kan spelen. Tijdens de kennismaking zoeken we met de ouders naar een manier van wennen die prettig is voor hun kind. In de wenperiode kijken we samen naar het welbevinden en we evalueren hoe het met hun kind gaat, zodat we eventueel iets kunnen aanpassen.

Hieronder lees je hoe we kinderen laten wennen aan de nieuwe groep:

Rondleiding

De rondleiding wordt gedaan door twee vaste pedagogisch professional van de groepen. Hiervoor wordt een afspraak gemaakt met meerdere ouders/verzorgers zodat ze samen een kijkje kunnen krijgen in de dagelijkse gang van zaken op de locatie. Hier wordt een speciaal moment voor ingepland die past bij het dagritme van de groepen en personeelsplanning. Er is ruimte voor het stellen van vragen om de behoeften van de ouders in kaart te brengen. Aan het einde van de rondleiding worden ouders verwezen naar onze website om nog rustig door te kunnen lezen. Bij vragen achteraf kunnen ze deze stellen door bijvoorbeeld te bellen of mailen naar de vestigingsmanager of klantadviseur die gekoppeld is aan de vestiging.

Intake

Een intake wordt ingepland door de vaste mentor van het kind. Elk kind heeft een eigen mentor op de groep. Deze medewerker ziet het kind het meeste op de dagen dat hij/zij op de opvang komt. Voor meer informatie hierover zie **mentorschap**.

Tijdens de intake vinden we het belangrijk om zoveel mogelijk informatie tot ons te krijgen over het kind. Je kan hierbij dan denken aan slaaprituelen, voeding, gezinssamenstelling en adviezen over hoe we het beste hun kindje kunnen troosten of veiligheid kunnen bieden. Dit omdat we in de praktijk merken dat een kindje echt even moet wennen in het begin

Wennen op de groep

In afstemming met ouders wordt afgesproken op wat voor manier het kind komt wennen. Soms kan het enkele uren zijn of meerdere dagmomenten in de week. Per kind verschilt het wat er nodig is. Bij het wennen op de babygroep worden er afspraken gemaakt over onder andere voeding, slaaptijden en wat het kind prettig vindt om zo de wenperiode voor zowel ouder als kind prettig te laten verlopen op de locatie. Hierbij wordt altijd gekeken naar dat het aantal kinderen op de groep niet wordt overschreden. Bij kinderen die komen wennen op de locatie wordt gekeken naar het welbevinden en behoeften van het kind. Er is dagelijks contact met ouders tijdens het halen en brengen. Ook wordt er extra aandacht gegeven aan het afscheid van de ouders. Bij nieuwe ouders besteden wij extra aandacht aan de overdracht. Een wenperiode bestaat bij ons uit 3 maanden, tot het kind gewend is op de groep. Na deze 3 maanden vindt er het eerste Kijk gesprek plaats met de mentor om te evalueren hoe de start is gegaan.

Overgaan naar een andere groep

Als het kind naar een andere groep gaat gaan we per kind bekijken hoe we de overgang zo soepel mogelijk kunnen laten verlopen. Door onder andere een paar keer te wennen en door ouders en kind kennis te laten maken met de pedagogisch professional of de groepsleerkracht van de nieuwe groep. Er is met ouders een eindgesprek met de huidige groep en huidige mentor. Ook is er een overdracht tussen pedagogisch professionals van beide groepen.

Zoals bovenstaand beschreven besteden wij aandacht aan;

- Tijd nemen voor intake/kennismaken met ouders.
- Paar keer komen spelen.
- Extra nabijheid pedagogisch professional; kind zien en gevoel erkennen.
- Houvast bieden door kinderen iets vertrouwds van huis mee te laten nemen.
- Kinderen bewust maken van elkaar en betrekken bij het wenproces.
- In kleine groepen werken.
- Veel benoemen.
- Routines en herhaling.
- Kinderen extra wegwijzen.
- Gebruik van veel rituelen om de dagindeling begrijpelijk te maken: duidelijk afscheidsritueel om kinderen te ondersteunen bij de overgang van thuis-opvang, gebruik van dagritmekaarten met pictogrammen van de dagindeling.
- Gebruik van labels/afbeeldingen van het spelmateriaal in de kasten.
- Extra evalueren met ouders in de overdracht.

De mentor

Ieder kind krijgt een mentor toegewezen. Dat is een van de pedagogisch professionals van de groep. De mentor is het eerste aanspreekpunt voor de ouders en voert ook het intakegesprek. Ze vertelt het kind en de ouders dan onder andere wat haar rol als mentor betekent. Allereerst volgt de mentor de ontwikkeling van het kind. Ze heeft aandacht voor het welbevinden en de betrokkenheid van het kind, en nodigt de ouders uit om daarover in gesprek te gaan. Verder streeft ze naar een soepele overgang

tussen thuis en de opvang, en – als het kind vier jaar is – naar een goede overgang naar het onderwijs en de bso. Als de mentor langere tijd afwezig is, zorgen we voor vervanging. De nieuwe mentor licht de ouders daarover in. Als we een mentor toewijzen, kiezen we er een die voldoende aanwezig is tegelijkertijd met het kind. We houden ook rekening met het aantal kinderen waarvan een pedagogisch professional al mentor is.

Elkaar informeren

We vertellen ouders waar ze belangrijke informatie kunnen vinden. Daarnaast laten we weten wat hun kind bij ons doet en hoe het gaat. Als ouders behoefte hebben aan een gesprek of een vraag willen stellen, dan maken we daar tijd voor. Wij informeren ouders, en ouders informeren ons. Want we horen graag hoe het thuis met het kind gaat. Dankzij die informatie kunnen we beter aansluiten bij (het gedrag van) het kind. Tijdens individuele contacten stemmen we goed af op alle verschillende ouders die onze vestiging bezoeken. We benaderen ook regelmatig alle ouders tegelijk als we informatie willen delen.

Breng- en haalmoment

Het breng- en haalmoment is een laagdrempelige mogelijkheid om met ouders te praten en informatie uit te wisselen over de ontwikkeling van hun kind. Daarbij letten we op privacy: als er andere ouders of kinderen in de buurt zijn, bespreken we geen privézaken van het kind of de ouders.

Gesprek met de mentor

Minimaal eenmaal per jaar en bij VE eenmaal per half jaar heeft de mentor met ouders een gesprek over de ontwikkeling van hun kind. Als de ouders of de mentor vaker behoefte hebben aan een persoonlijk gesprek, dan maken wij daar graag een afspraak voor.

Samenwerken voor de ontwikkeling van kinderen

Opvoeden doen we samen met ouders. We sluiten aan op thuis, met een gezamenlijk doel: de ontwikkeling van kinderen verrijken. Ook voor kinderen met een VE-indicatie heeft de wederzijdse betrokkenheid een grote meerwaarde, want door samen een (taal)rijk aanbod te bieden – thuis en op de locatie – zien we dat het kind steeds (taal)vaardiger wordt, waardoor het zich op alle gebieden positief ontwikkelt.

Hieronder lees je hoe we samenwerken en aansluiting zoeken bij de thuissituatie.

- We laten ouders weten met welke woorden, liedjes of activiteiten/spelimpulsen we bezig zijn.
- We betrekken ouders bij thema's, projecten en activiteiten/spelimpulsen.
- We laten ouders weten hoe ze thuis bij het thema kunnen aansluiten.
- We horen graag van ouders hoe thema-activiteiten thuis zijn verlopen. Want misschien hebben ouders extra ondersteuning of informatie nodig, of moeten we ons aanbod meer bij thuis laten aansluiten
- We versturen regelmatig een themabrief
- We ontvangen graag materialen voor de thematafel
- We praten met ouders bij het halen en brengen en letten erop dat we iedereen regelmatig zien en spreken.
- We bieden ouders aan om een verjaardag of ander feest mee te vieren.
- We laten ouders foto's en filmpjes zien via ons ouderportaal
- We laten ouders gemaakte schatten zien
- We organiseren ouderbijeenkomsten, zoals de meet en greet
- We schrijven nieuwsbrieven met verschillende onderwerpen
- We plannen één keer per jaar individuele oudergesprekken via onze observatie periodes vanuit KIJK.
- We hebben met sommige thema's een familiemuur.
- We maken graag gebruik van helpende handen.

Opvoeden doen we samen – door groepsmanagement.

In dit deel: gedifferentieerd werken, beredeneerd werken, teamwerk, samen kinderen volgen, naar een volgende groep of naar de basisschool, signaleren van bijzonderheden, pedagogisch beleid evalueren en borgen, en pedagogische kwaliteit – onze focus voor het komende jaar.

Gedifferentieerd werken

Gedifferentieerd werken staat voor onderscheid maken en variëren. Want kinderen verschillen qua leeftijd, niveau, interesse en eigenheid. Er is ook een overeenkomst: ze zijn allemaal nieuwsgierig. Ze willen graag nieuwe dingen ontdekken en volgende stappen zetten. Door gedifferentieerd te werken, spelen we in op onderlinge verschillen en op de nieuwsgierigheid van ieder kind. In de praktijk betekent gedifferentieerd werken dat we aandacht hebben voor alle ontwikkelingsgebieden. Daar laten we onze aanpak op aansluiten. En we bieden variatie en keuze door de dag heen.

Aandacht voor alle ontwikkelingsgebieden (zie bijlage 1)

Met goed groepsmanagement zorgen we in het dagelijkse werk voor een gevarieerd aanbod. Dat aanbod sluit aan op alle ontwikkelingsgebieden. Alle ontwikkelingsgebieden hangen met elkaar samen en zijn even belangrijk. We weten goed hoe kinderen zich ontwikkelen, en daarom begrijpen we welke variatie er nodig is in de speelleeromgeving en bij de activiteiten/spelimpulsen. We sluiten steeds aan bij waar de kinderen zijn qua leeftijd, ontwikkeling, interesse en eigenheid. Zo blijft hun betrokkenheid hoog.

Variatie en keuze

We bieden variatie en keuze in een rijke uitdagende omgeving (met gevarieerde hoeken en materialen), met ruimte voor initiatief (met afwisseling tussen vrij spel en spelimpulsen/activiteiten), en altijd in dialoog (met inzet van de pedagogische interactievaardigheden). In de volgende hoofdstukken lees je daar meer over.

Beredeneerd werken

Beredeneerd werken staat voor: weten wat we doen. We laten kinderen doelgericht 'de zone van de naaste ontwikkeling' ervaren. Dat betekent dat ze precies de juiste volgende stap kunnen zetten. Vanaf het punt waar ze nu staan in hun ontwikkeling. Hoe helpen we de kinderen daarbij? Om te beginnen leren we ze goed kennen. Dat doen we door dagelijks naar ze te kijken, met ze te praten en met ze te spelen. Daarnaast kijken we met ons kindvolgsysteem meer objectief naar een kind. Vanuit kennis over het kind plannen we vervolgens ons beredeneerde aanbod. Zo zorgen we ervoor dat alle kinderen nieuwsgierig blijven en een volgende stap kunnen zetten als ze dat willen. Wat we zien gebeuren bij de kinderen en wat we horen van de ouders, gebruiken we weer voor de volgende fase in ons beredeneerde aanbod. Zo volgen we steeds opnieuw de PDCA-cyclus van plan, do, check, act (plannen, uitvoeren, kijken hoe het werkt en bijsturen). Bij het beredeneerde aanbod gebruiken we een themaplanning/groepsplan.

Teamwerk

Een groep kinderen begeleiden vraagt om teamwerk. Wie doet welke taak en hoe verdelen we onze aandacht over de kinderen, binnen en buiten? Daar denken we samen over na. Regelmatig nemen we ruimte voor spelbeschikbaarheid: het rustig kijken naar het spel van kinderen of het meespelen met hun

spel. Zo kijken de pedagogisch professionals dagelijks naar het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen. Op grond daarvan verdelen ze hun aandacht en taken. In het teamoverleg en bij het maken van de (thema)planningen maken ze daar afspraken over. Tijdens het teamoverleg en het evalueren van de uitgevoerde (thema)planning bekijken ze hoe de taak- en rolverdeling is verlopen en hoe ze de taken en rollen de komende periode gaan verdelen.

Samen kinderen volgen

Spelende kinderen laten hun interesses en ontwikkeling zien. Door bewust te kijken naar wat kinderen bezighoudt – Wat spelen ze? Hoe spelen ze? Wat maken ze, en op welke manier? – leren we de kinderen beter kennen. We volgen hun ontwikkeling ook systematisch. Dat doen we met een (digitaal) kindvolgsysteem. We gebruiken de informatie uit het kindvolgsysteem voor keuzes en aanpassingen voor het individuele kind, de groep of de locatie. De mentor van het kind bespreekt individuele observaties met de ouders (zie 'Opvoeden doen we samen – met ouders').

Onze locatie gebruikt dit kindvolgsysteem:
Wij gebruiken KIJK! 0-4 jaar.

KIJK! 0-4 jaar is een werkwijze waarmee wij de ontwikkeling van jonge kinderen van nul tot vier jaar in kaart brengen. Met behulp van KIJK! observeren we op systematische wijze verschillende aspecten van de ontwikkeling van kinderen: zit het kind lekker in zijn vel, voelt hij zich uitgedaagd door de activiteiten, zijn er signalen die wijzen op een risico in de ontwikkeling?
Aan de hand van een aantal ontwikkelingslijnen maken we bovendien zichtbaar wat het kind al kan en weet en welke volgende stap in zijn ontwikkeling mogelijk is. Zo kunnen we ons handelen afstemmen om het kind te stimuleren tot ontdekken en ontwikkelen.

Naar een volgende groep of naar de basisschool

Stroomt een kind door naar een nieuwe groep, dan zorgen we voor een geleidelijke overgang en een doorgaande lijn. We spreken wenmomenten af en de mentor draagt het kind zorgvuldig over aan de collega's van de nieuwe groep. Als een baby geen uitdaging meer vindt in de babygroep – of omgekeerd: als een kind emotioneel nog niet toe is aan een volgende groep – kan het tijdstip van doorstromen wijzigen. Dat gaat altijd in overleg met de ouders. We houden ook rekening met de samenstelling van groepen: de pedagogisch professionals moeten in staat zijn om aandacht te geven aan alle kinderen. Het belang van het kind staat altijd voorop.

Gaat een kind over naar een andere groep of locatie, dan dragen we de kennis over het kind – vastgelegd in het kindvolgsysteem – over aan de nieuwe groep. Heeft de nieuwe groep een ander LRK-nummer, dan vraagt de mentor toestemming aan de ouders om de informatie over te dragen. Is het LRK-nummer hetzelfde, dan hoeven de ouders alleen geïnformeerd te worden (afstemming). Vervolgens neemt de mentor contact op met de mentor van de nieuwe groep. Indien gewenst plannen de oude en nieuwe mentor een persoonlijk gesprek over het kind. Bij voorkeur is daar ook een van de ouders bij.

Gaat een kind starten op de basisschool, dan draagt de mentor het kind zorgvuldig over na toestemming van de ouders. Tijdens de eerste intake op onze locatie vragen we die toestemming al.

Daarnaast stemt de mentor vóór de overdracht met de ouders af welke informatie we de school geven op het overdracht-/doorstroomformulier.

Onze vestiging zorgt voor een warme overdracht. Dat houdt in dat we de informatie uit het overdrachtsformulier persoonlijk bespreken met een direct betrokken medewerker van de basisschool. Dat gesprek voeren we bij voorkeur samen met de ouders.

Kindvolg systeem KIJK en het overdrachtsformulier!

We werken met een overdrachtsformulier om de doorgaande lijn tussen peuters en de basisschool invulling te geven. De VVE coördinator van Basisschool de Boschuil is ons aanspreekpunt voor de onderbouw.

Onze SPIL maakt gebruik van een warme overdracht. Dit houdt in dat er een formulier is ontwikkeld die we gebruiken bij het eindgesprek met ouders, de leerkracht van groep ½ en de pedagogisch professional. Zo kunnen we in gesprek gaan over wat wij in het overdrachtsformulier hebben geschreven, bij voorkeur samen met ouders.

Als het kind van de peuters naar een andere basisschool gaan, dan bespreken we met de ouders het overdrachtsformulier en de KIJK registratie. Die we vervolgens naar de vervolgschool sturen en daarop volgt meestal een telefonisch overdracht tussen mentor en groepsleerkracht.

De bovenstaande overdrachten kunnen alleen plaatsnemen als de ouders een schriftelijk akkoord hebben gegeven.

Signaleren van bijzonderheden

We observeren en volgen de ontwikkeling van kinderen. Bijzonderheden bespreken we altijd eerst met de ouders. Signaleren we bijzonderheden, dan gaan we te werk volgens de door Wij zijn JONG beschreven zorgstructuur¹. Waar nodig schakelen we interne of externe experts in of verwijzen we ouders door naar passende instanties. Zij kunnen duiden wat er aan de hand is en geven advies over het vervolg. Uiteraard gebeurt dat altijd in nauw overleg met de ouders en na hun toestemming. Kortom: we blijven zorgvuldig in contact met de ouders en – na hun toestemming – ook met de externe instanties en de eventuele basisschool. In het team evalueren we de signalering.

Bij vragen over de ontwikkeling en het gedrag van kinderen kunnen we – in overleg en afstemming met de ouders – deze medewerkers of instanties raadplegen:

Pedagogisch coach, VE-coach, Intern begeleider kinderopvang, Zorgcoördinator KluppluZ, Ambulante medewerker KluppluZ, Ambulante ondersteuning passende kinderopvang, Logopedist, Medewerker gym en beweging, Centrum voor Jeugd en Gezin, Consultatiebureau.

¹ Zie werkwijze in het protocol zorgstructuur

Pedagogisch beleid en praktijk evalueren en borgen

Samen volgen we dagelijks **het welbevinden en de betrokkenheid** van kinderen in samenhang met hun ontwikkeling. Daarbij gebruiken we het kindvolgsysteem. Zitten de kinderen goed in hun vel, zijn ze ontspannen en voelen ze zich veilig? Dan zit het goed met het welbevinden. Doen de kinderen tijdens het spelen en de activiteiten nieuwe ervaringen op? Zijn ze geboeid en gefascineerd door de activiteit? Zit er uitdaging in het spel of activiteit? Dan is ook de betrokkenheid hoog.

In het Pedagogisch Kompas, het pedagogisch beleid van Wij zijn JONG, staat uitvoerig beschreven hoe **welbevinden en betrokkenheid** voor ons de belangrijkste toetsstenen zijn om de ontwikkeling van kinderen te beoordelen. De mate van welbevinden en betrokkenheid daagt ons uit om de pedagogische kwaliteit voortdurend aandacht te geven. Daarbij nemen we steeds de vier pijlers onder de loop om onze aanpak te verbeteren:

Opvoeden doen we samen – Kunnen we onze samenwerking verbeteren? Met ouders, met elkaar en met andere organisaties?

In een rijke uitdagende omgeving – Hoe rijk en uitdagend is ons aanbod?

Met ruimte voor initiatief – Bieden we voldoende keuzevrijheid? Is het dagritme afgestemd op ruimte voor initiatieven van kinderen? Zijn onze activiteiten/spelimpulsen passend en verrijkend?

Altijd in dialoog – Weten we wat kinderen beweegt, wat kinderen bezighoudt en hoe we aansluiten bij hun behoeften en beleavingswereld?

Aan welbevinden en betrokkenheid zien we hoe het gaat met een kind én met onze pedagogische kwaliteit. Jaarlijks monitoren en meten we die, zodat we zicht houden op wat we kunnen aanpakken. De jaarlijkse cyclus waarmee we onze pedagogische kwaliteit borgen bestaat uit deze fasen:

- De pedagogische praktijk evalueren.
- Vanuit die evaluatie pedagogische doelen bepalen.
- Werken aan de pedagogische doelen met acties die de vier pijlers versterken (via werkoverleg, coaching en/of scholing/training).
- Het effect van onze aanpak beoordelen door te kijken naar het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen.

De pedagogische praktijk en beleid monitoren en evalueren we met de volgende instrumenten:

Jaarlijks evalueren we onze pedagogische praktijk met de PIB (Pedagogische Praktijk in Beeld). Doorlopend gebruiken wij de vijfpuntsschalen van welbevinden en betrokkenheid om de dagelijkse pedagogische proces te volgen en onze pedagogische aanpak op af te stemmen.

Pedagogische kwaliteit – onze focus voor het komende jaar

Op basis van de evaluatie van 2024 legt onze vestiging in 2025 de focus op onderstaande pedagogisch doelen:

Babygroepen Kwekkeliën, Wolfje: onze focus ligt dit jaar op het kijken naar de kinderen en behoeftes van de kinderen volgen. Daarvoor gaan we positieve dialogen aan over pedagogisch handelen, opvoedaspecten en via beeldcoaching gaan we kijken naar het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen op de groep.

Verticale groep Mickey legt de focus op het opstarten van een nieuwe verticale groep waarbij er een goede basis groepsmanagement ontstaat en ook de aandacht naar het welbevinden van de kinderen gaat.

Peutergroepen Donald en Willie Wortel: naast het aanbieden en verbreden van het beredeneerd aanbod ligt onze focus ligt dit jaar ook op het begeleiden van sociale interacties van de kinderen, kijken naar de kinderen en volgen van de initiatieven van de kinderen.

Opvoeden doen we samen – met andere organisaties.

In dit deel: de doorgaande lijn met het onderwijs en samenwerken met andere organisaties.

Doorgaande lijn met het onderwijs

Hieronder lees je met welke scholen voor basisonderwijs we samenwerken en de manier waarop we dat doen. We stemmen met het onderwijs af hoe onze VE inhoudelijk aansluit op de school, en de school op ons, zodat er een doorgaande lijn ontstaat tussen de voorschoolse educatie en het basisonderwijs in groep 1. Denk aan gezamenlijke thema's, een herkenbaar ouderbeleid of een doorgaande lijn in spelmateriaal.

Naam basisschool	Samenwerking
Basisschool de Boschuil	Samen thema's vormgeven, gezamenlijke feesten organiseren, inloopochtenden voor ouders organiseren, samen nieuwsbrieven uitbrengen, dezelfde visie op identiteit, pedagogiek, vreedzame school, zorg etc., hetzelfde kindvolgsysteem hanteren, samen een lerende gemeenschap zijn, speelleeromgeving van peuters en kleuters bij elkaar laten aansluiten, VE-methodes op elkaar laten aansluiten, collegiale consultatie, regelmatig overleggen, 4 gezamenlijke SPIL contactmomenten om de samenwerking binnen VE te versterken.

Samenwerken met andere organisaties

Onze locatie werkt samen met:

- KluppluZ
- Logopedie
- Consultatiebureau
- Bibliotheek
- Kentalis
- Pedagosich coach
- Intern begeleider
- VE coordinator
- WIJ generalist

In een rijke uitdagende omgeving.

In dit hoofdstuk: indeling van de ruimte, inrichting van de hoeken en plekken, geordend materiaal, buitenruimte, duidelijkheid voor ieder kind.

Indeling van de ruimte

Onze locatie heeft een prettige, sfeervolle en rustige uitstraling. Aantrekkelijk en niet te prikkelend. De kleuren zijn bewust gebruikt. En de aankleding van de wanden sluit aan bij de leeftijd van de kinderen. Verder zorgen we voor een goed overzicht en houden we belangrijke looproutes vrij. Zo creëren we een plek waar kinderen, ouders en pedagogisch professionals zich prettig voelen.

De rijke uitdagende omgeving bevat open ruimte en hoeken/plekken die zijn ingericht voor een bepaald spel of activiteit. Voor de baby's is er bijvoorbeeld een plek voor rammelaars, een ruimte om te draaien of te kruipen, en een zachte plek. Voor dreumesen is er bijvoorbeeld een plek om speelgoed vooruit te duwen, of om alles wat in huis gebeurt na te spelen. Dankzij de gevarieerde hoeken en plekken kunnen dreumesen en peuters hun eigen keuzes maken. Waar wil ik gaan spelen? Wat zal ik daar spelen? Met wie wil ik spelen? In de VE hebben we voor de peuters hoeken of plekken voor beeldend bezig zijn (knutselplek), bouwen (bouwhoek), doen alsof (huishoek), fantasiespel met auto's, treinen, dieren, blokjes (ministad of wereldstad), plaatjes kijken en lezen (leeshoek), puzzels en spelletjes (spelletjestafel) en vaak ook een thematafel of -hoek.

De plekken zijn afgebakend met bijvoorbeeld kasten, speelschermen, matten of tape. Dat zorgt voor duidelijkheid en concentratie. Er is ruimte voor rustig en meer actief spel, voor individueel spel en spelen in kleine groepjes en om met z'n allen te zingen. Elk kind heeft iets eigens in de ruimte, zoals een eigen vakje, kapstok, stoel of foto.

De verdeling van de speelhoeken en -ruimtes past bij de leeftijdsgroep van de kinderen. Ook de toiletruimtes bieden de mate van privacy en zelfstandigheid die bij de leeftijd past.

Inrichting van de hoeken en plekken

We zoeken, soms samen met de kinderen, naar gevarieerde materialen voor in de speelruimtes. Alle kinderen kunnen in de hoeken iets van hun niveau vinden en hebben voldoende keuze. Kinderen kunnen naast of met elkaar bezig zijn met voldoende materialen. Het materiaal wordt regelmatig aangevuld en afgewisseld. Verder zijn er in elke groep materialen en illustraties te vinden waarop verschillende culturen en rollen zichtbaar zijn. Daarnaast liggen er veilige echte materialen die passen bij de leeftijd – zoals pollepels, mutsen of een vaatdoekje – en open materiaal waar kinderen zelf betekenis aan kunnen geven zoals dozen, takken of lege melkpakken. Veilige echte en open materialen bieden extra kansen voor verdiepend spel.

Geordend materiaal

De materialen zijn overzichtelijk geplaatst en zo nodig gelabeld. Die ordening helpt onszelf, maar is ook belangrijk voor het spel van kinderen. Ze kunnen het materiaal vinden en gemakkelijk opbergen. Ook voor ouders is het handig om snel een goed overzicht te hebben. Soms bewaren kinderen gemaakte spullen een tijdje, bijvoorbeeld om er de volgende keer mee verder te gaan of om iets tentoon te stellen. Ook daar reserveren we een plek voor.

Buitenruimte

We streven naar een uitnodigende buitenspeelplaats. Buiten hebben kinderen andere spelmogelijkheden en ze doen er belangrijke ervaringen op. We leggen de nadruk op bewegen en motoriek. Buiten kunnen kinderen rennen, met de bal spelen, fietsen, met zand spelen en van alles in de natuur ontdekken. Ook buiten is er een zichtbare verdeling van de ruimte. We zorgen voor een veilige, gevarieerde ondergrond die past bij het spel – bijvoorbeeld gras, steen, zand of een ondergrond met een klein niveauverschil. Ook zorgen we voor gevarieerde buitenmaterialen die gemakkelijk te vinden en op te ruimen zijn. Elke dag willen we buiten zijn.

Duidelijkheid voor ieder kind

Een rijke uitdagende omgeving houdt in dat de indeling ook geschikt is voor kinderen die aan het wennen zijn of het Nederlands nog moeten leren. De indeling spreekt daarom grotendeels voor zich – zonder dat er mondelinge uitleg nodig is. Kinderen kunnen rustig en geconcentreerd spelen. Dankzij labels begrijpen ze waar de hoeken voor staan en wat er in de hoeken te vinden is. Er is voldoende spel materiaal dat kinderen zonder woorden kunnen gebruiken, en speelgoed dat makkelijk uit te leggen is door iets voor te doen. Vanuit ons programma passen we de speelhoeken regelmatig aan, zodat ze passen bij de thema's of het spel. Bijvoorbeeld met andere materialen in de huishoek, andere puzzels, boeken of auto's.

Met ruimte voor initiatief.

In dit hoofdstuk: een vast maar flexibel dagritme, overgangen in het dagritme, belangrijke onderdelen in het dagritme, een begrijpelijke dagindeling voor ieder kind.

Een vast maar flexibel dagritme

Een dagritme of dagindeling is een vaste volgorde van dagelijkse gebeurtenissen. De dag is ingedeeld in herkenbare periodes met vaste onderdelen. Maar het dagritme is ook flexibel: wat de kinderen doen, staat niet tot in detail vast. Elke dag hebben ze bijvoorbeeld de ruimte om vrij te spelen. Het vrij spelen wordt afgewisseld met begeleide of geleide activiteiten/spelimpulsen. Bij vrij spelen ligt het initiatief geheel bij het kind, bij een begeleide activiteit/spelimpuls doen pedagogisch medewerkers met het kind mee, en bij geleide activiteiten/spelimpulsen ligt het initiatief bij ons. Met het dagritme zorgen we voor een balans tussen herhalen en nieuwe ervaringen opdoen. Bij de geleide activiteiten letten we op een goede afwisseling tussen de ontwikkelingsgebieden. En we blijven kinderen de ruimte bieden voor eigen initiatieven.

Dagritme babygroep:

- 7.30-9.00 uur: binnenkomst kinderen, brengen van de kinderen op de groepen.
- 9.00 – 9.30: samen de groep opruimen
- 9.30-10.00: Liedjes zingen en fruit eten
- 10.00-10.45: kinderen die twee keer per dag slapen, gaan naar bed, de andere kinderen mogen meedoen met een activiteit of vrij spelen op de groep. Iedereen krijgt een schone luier.
- 10.45-11.20: buitenspelen in de tuin of een wandeling maken in de wijk.
- 11.20-11.30: naar binnen, samen handen wassen en helpen met de tafel dekken.
- 11.30-12.00: boterhammen eten
- 12.00-13.00: kinderen gaan naar bed die een keer per dag slapen. Iedereen krijgt een schone luier.
- 13.00-14.00: Kinderen die wakker zijn gaan samen spelen, kinderen kunnen ook op de gang spelen of meedoen aan een activiteit.
- 14.00-14.30: samen een tussendoortje eten en wat drinken. Dit tussendoortje kan stoomgroente zijn, soep of smoothie.
- 14.30-15.30: samen de groep opruimen, kinderen komen weer uit bed, samen spelen op de groep.
- 15.30-16.00: aan tafel genieten van een groente borrelplank, kinderen kunnen meebeslissen wat ze willen eten aan groente.
- 16.00-17.00: iedereen krijgt nog voor een laatste keer een schone luier en wordt klaargemaakt om naar huis te gaan.
- 17.00-18.30: ophaalmoment, ouders krijgen een overdracht van een medewerker over hoe de dag is gegaan.

Dagritme peutergroep:

- 7.30-9.00 uur: binnenkomst kinderen, brengen van de kinderen op de groepen.
- 9.15 – 9.30: samen de groep opruimen d.m.v. een opruimliedje en iedereen pakt zijn eigen kruk om in de kring te gaan zitten.
- 9.30-9.45: in de kring doen we een thema gerelateerde activiteit, een kindje is een helpend handje en telt hoeveel kinderen er vandaag zijn.
- 9.45-10.15: in de kring gaan we fruit eten, eerst zingen we samen het liedje over het fruit.
- 10.15-10.45: een themagerichte/bewegings activiteit wordt aangeboden, het kind mag zelf weten of het aansluit. Iedereen krijgt een schone luier of gaat naar de wc als ze zindelijk zijn.
- 10.45-11.30: buitenspelen in de tuin/bewegingsactiviteit of een wandeling maken in de wijk.
- 11.30-11.45: naar binnen, samen handen wassen en helpen met de tafel dekken.
- 11.45-12.15: boterhammen eten
- 12.15-14.00: kinderen die nog een middagdutje doen gaan naar bed, de andere kinderen spelen vrij op de groep of in de gang. Kinderen met een luier krijgen weer een schone luier.
- 14.00-14.30: samen een tussendoortje eten en wat drinken. Dit tussendoortje kan stoomgroente zijn, soep of smoothie.
- 14.30-15.30: samen de groep en/of gang opruimen, kinderen komen weer uit bed, samen buitenspelen.
- 15.30-16.00: aan tafel genieten van een groente borrelplank, kinderen kunnen meebeslissen wat ze willen eten aan groente.
- 16.00-17.00: de kinderen die nog een luier hebben krijgen nog voor een laatste keer een schone luier en iedereen wordt klaargemaakt om naar huis te gaan.
- 17.00-18.30: ophaalmoment, ouders krijgen een overdracht van een medewerker over hoe de dag is gegaan.

Dagritme verticale groep (Mickey):

De jongere baby's op de verticale groep volgen hun eigen ritme m.b.t. slaapmomenten/eetmomenten, verzorgingsmomenten. Vanaf een jaar of 1,5-2 kunnen de kinderen meedoen met het ritme zoals onderstaande:

- 7.30-9.00 uur: binnenkomst kinderen, brengen van de kinderen op groepen
- 9.00 – 9.30: samen de groep opruimen d.m.v. een opruimliedje, iedereen pakt een kruk om in de kring te gaan.
- 9.30-9.45: in de kring doen we een thema gerelateerde activiteit (zoals een liedje, boekje of korte activiteit), een kindje is een helpend handje en er wordt gekeken welke kinderen er die dag zijn.
- 9.45-10.15: aan tafel gaan we fruit eten, eerst zingen we samen het liedje over het fruit.
- 10.15-10.45: een themagerichte/bewegings activiteit wordt aangeboden, het kind mag zelf weten of het aansluit. Iedereen krijgt een schone luier of gaat naar de wc als ze zindelijk zijn.
- 10.45-11.30: buitenspelen in de tuin/bewegingsactiviteit of een wandeling maken in de wijk.
- 11.30-11.45: naar binnen, samen handen wassen en helpen met de tafel dekken.
- 11.45-12.15: boterhammen eten
- 12.15-14.00: kinderen die nog een middagdutje doen gaan naar bed, de andere kinderen spelen vrij op de groep of in de gang. Kinderen met een luier krijgen weer een schone luier.
- 14.00-14.30: samen een tussendoortje eten en wat drinken. Dit tussendoortje kan stoomgroente zijn, soep of smoothie.
- 14.30-15.30: samen de groep en/of gang opruimen, kinderen komen weer uit bed, samen buitenspelen.

- 15.30-16.00: aan tafel genieten van een groente borrelplank, kinderen kunnen meebeslissen wat ze willen eten aan groente.
- 16.00-17.00: de kinderen die nog een luier hebben krijgen nog voor een laatste keer een schone luier en iedereen wordt klaargemaakt om naar huis te gaan.
- 17.00-18.30: ophaalmoment, ouders krijgen een overdracht van een medewerker over hoe de dag is gegaan.

Baby's en dreumesen

Het dagritme voor de jongste baby's is in de eerste maanden individueel. Ze groeien geleidelijk toe naar het groepsdagritme. Vaak geldt ook voor dreumesen nog dat het dagritme per kind een beetje wordt aangepast (een kind zit bijvoorbeeld iets korter in de kring, gaat iets eerder slapen, of gaat van tafel als het klaar is met eten).

Overgangen in het dagritme

Overgangen van het ene naar het andere onderdeel zijn snel prikkelrijk voor kinderen. Om overgangen soepel te laten verlopen, gebruiken we aantrekkelijke rituelen. Daardoor blijven de kinderen betrokken bezig en behouden de pedagogisch professionals het overzicht. Elke overgang vraagt een eigen ritueel en vorm van samenwerken.

Belangrijke onderdelen in het dagritme

De hele dag zijn er kansen om met kinderen in gesprek te gaan, met ze te spelen, samen te genieten en de ontwikkeling te ondersteunen en stimuleren. Vaak doen ontwikkelkansen zich spontaan voor. Die kansen grijpen we terwijl we naar de kinderen kijken, aansluiten bij hun spel en met ze praten. We creëren ook zelf kansen door bewust activiteiten of spelimpulsen aan te bieden. Natuurlijk blijven we ook tijdens die geplande momenten goed kijken, aansluiten en praten met de kinderen. Op die manier doen zich ontwikkelkansen voor tijdens alle onderdelen van ons dagritme. Hieronder volgt een korte uitleg over de belangrijkste onderdelen.

Vrij spel

Tijdens vrij spel kiezen de kinderen zelf waarmee, waar en met wie ze aan de slag gaan. Waar nodig verhogen de pedagogisch professionals de betrokkenheid, lokken ze een volgende ontwikkelingsstap uit, of helpen ze bij het kiezen. Gedurende de ochtend en middag is er genoeg ruimte om vrij te spelen.

Grote groep

De term 'grote groep' staat voor de momenten dat onze pedagogisch professionals samen met alle kinderen bewust gezamenlijkheid creëren. Bijvoorbeeld door samen te zingen, verhalen te vertellen, feestjes te vieren of rituelen uit te voeren. Daardoor groeit het gevoel dat we een groep zijn, bij elkaar horen en van elkaars gezelschap genieten. Tijdens de gezamenlijke activiteit blijft er ruimte voor eigen initiatieven van kinderen. Elke dag is er een moment voor de 'grote groep'.

Kleine groep

De term 'kleine groep' staat voor de momenten dat onze pedagogisch professionals bewust met een kleine groep kinderen een activiteit doen, een spelimpuls uitlokken of samenwerken. Tijdens een kleine groepsactiviteit is er veel ruimte om in te gaan op initiatieven van kinderen en om die met elkaar te

delen. Pedagogisch professionals stellen de kleine groepjes regelmatig doelgericht samen. Een groepje bestaat dan bijvoorbeeld uit de oudste of de jongste kinderen, of uit kinderen die aan de slag gaan met taalontwikkeling. Soms doen alle kinderen dezelfde activiteit, in wisselende kleine groepjes. In de 'kleine groep' is er veel ruimte voor uitwisseling en aandacht voor alle kinderen. Elke dag zijn er kleine groepen waarin kinderen spelen en ontdekken. Als het mogelijk is, komen VE-peuters minimaal één keer per dag aan de beurt – in ieder geval minimaal een paar keer per week.

Eten en drinken

Elke ochtend of middag zijn er groepsmomenten waarop de kinderen samen eten en drinken. De pedagogisch professionals zorgen voor een veilig, gezellig en rustig moment. We zien de eetmomenten als een belangrijke sociale activiteit en vinden sfeer en een gezellige aankleding belangrijk. De pedagogisch professionals laten kinderen kennismaken met een gevarieerd aanbod aan smaken en texturen. Dit doen zij ontwikkelingsadequaat en in overleg met ouders. Benieuwd naar ons voedingsbeleid? Dit ligt ter inzage op onze locatie.

Verzorgingsmoment

Verzorgingsmomenten zijn regelmatig terugkerende momenten, vaak een-op-een. Pedagogisch professionals zorgen voor aandachtige, respectvolle en rustige momenten.

Slapen

Slapen is een moment om tot rust te komen en weer op te laden. De pedagogisch professionals houden, in overleg met ouders, rekening met het slaapritme en de slaapbehoefte van kinderen. Het slaapritme van de jongste baby's is in de eerste maanden nog individueel. Ze groeien geleidelijk toe naar het slaapritme van de groep. Het ene kind heeft meer moeite met in slaap komen dan het andere. Om de overgang naar het slaapmoment soepel te laten verlopen, gebruiken de pedagogisch professionals herkenbare rituelen. Naarmate kinderen dit kunnen, doen zij steeds meer zelf zoals omkleden, knuffeldoek pakken, in bed gaan liggen, enzovoort. Benieuwd naar ons protocol veilig slapen? Dit ligt ter inzage op onze vestiging.

Buitenspelen

Bewegen en buiten zijn is heel belangrijk voor kinderen. Buiten kunnen ze veel ervaringen opdoen. Wij laten de kinderen elke dag buitenspelen.

Een begrijpelijke dagindeling voor ieder kind

Voorspelbaarheid is voor alle kinderen belangrijk, maar vooral voor kinderen die aan het wennen zijn of de Nederlandse taal nog niet goed begrijpen. Met een heldere dagindeling weten ze snel wat er wordt verwacht. Pedagogisch professionals maken de dagindeling begrijpelijk met weinig woorden. Ze

gebruiken bijvoorbeeld rituelen, zoals liedjes zingen bij het naar buiten gaan, het opruimen of het begroeten. Daarnaast gebruiken ze dagritmekaarten met pictogrammen van de dagindeling.

Altijd in dialoog.

In dialoog zijn betekent dat er interactie is tussen pedagogisch professionals en kinderen – en tussen kinderen en volwassenen onderling. De pedagogische wetenschappen onderscheiden zes interactievaardigheden. Onze pedagogisch professionals zetten die vaardigheden dagelijks in, zodat kinderen zich veilig en op hun gemak voelen en zich bij ons kunnen ontwikkelen.

De zes interactievaardigheden:

- Sensitieve responsiviteit
- Respect voor autonomie
- Structuur bieden en leidinggeven
- Praten en uitleggen
- Ontwikkeling stimuleren
- Begeleiden van onderlinge interacties

Sensitieve responsiviteit

Sensitieve responsiviteit is reageren op wat kinderen willen, denken en voelen – door oog te hebben voor signalen, non-verbaal en verbaal, en door een kind aan te voelen. Het gaat over geborgenheid bieden, een vertrouwensrelatie aangaan en kinderen erbij laten horen in een positieve groepssfeer. Voorbeelden daarvan zijn luisteren, de aai over de bol, het oogcontact, de knipoog, interesse en nieuwsgierig zijn naar het kind. Ook gaat het bij sensitieve responsiviteit over aanmoedigen en bevestigen: kinderen de mogelijkheid geven om nieuwe dingen te ontdekken. Voorbeelden daarvan zijn belangstelling tonen, betrokken zijn bij wat het kind doet, steun bieden bij moeilijke momenten en enthousiasme van het kind delen.

Respect voor autonomie

Respect voor autonomie is kinderen de ruimte geven om zelfstandig te doen wat ze zelfstandig kunnen. Respect voor autonomie is ook: kinderen de kans geven vanuit eigen interesses bezig te zijn en keuzes te maken, zelf te experimenteren en ontdekkingen te doen. Als pedagogisch professionals lokken we ideeën en initiatieven uit, betrekken we kinderen bij het bepalen van regels en afspraken, en hebben we reële verwachtingen. Kinderen voelen het wanneer ze serieus worden genomen. Dan ontwikkelen ze eigenwaarde en kunnen ze zich betrokken voelen bij de groep, het spel en de activiteiten.

Structuur bieden en leidinggeven

Door structuur te bieden orden je de wereld om kinderen heen. Alle kinderen hebben daar behoefte aan. Structuur geeft ze het houvast dat ze nodig hebben om zelfstandig aan de slag gaan. Voorbeelden daarvan zijn een overzichtelijke speelleeromgeving, een begrijpelijke dagindeling, een beperkt aantal consequente en duidelijke regels die uitgelegd worden aan kinderen, voorspelbaar en duidelijk gedrag van pedagogisch professionals en thematisch werken. Structuur bieden en leidinggeven lijkt het

tegenovergestelde van respect voor autonomie, maar ze vullen elkaar aan als ze in evenwicht zijn. Voor elke (leeftijds)groep en voor elk kind ligt dat evenwicht weer anders.

Ongewenst gedrag ombuigen naar gewenst gedrag

Hoe gaan we om met ongewenst gedrag? Kinderen willen zich geaccepteerd voelen zoals ze zijn. Inclusief hun emoties en belevingen, ook op momenten dat ze boos, druk of naar binnen gekeerd zijn. We gaan ervanuit dat het kind met zijn gedrag een bedoeling heeft, ook al is dat gedrag niet altijd effectief of gewenst. Allereerst proberen we daarom de intentie van kinderen te begrijpen. Er zijn veel redenen voor ongewenst gedrag, bijvoorbeeld niet weten dat iets niet mag, van slag zijn door een gebeurtenis, meer uitdaging nodig hebben of temperamentvol zijn. Het gedrag kan ook bij de ontwikkelingsfase horen. Het doel van ombuigen van ongewenst naar gewenst gedrag is dat het kind met (zelf)vertrouwen weer verder kan met het sturen van zijn eigen gedrag. Kinderen voelen zich ook veiliger als ze weten dat er iemand aanwezig is die ingrijpt als het even niet gaat, die ondersteunt of juist begrenst. Iemand bij wie ze kunnen checken of wat ze doen ook kan.

Er zijn veel manieren waarop pedagogisch professionals kunnen reageren op ongewenst gedrag: een non-verbale reactie geven, een grapje maken, kinderen positief herinneren aan een regel, gedrag benoemen dat gewenst is, ik-boodschappen geven over het gedrag van het kind, en soms ook negatief gedrag negeren en positief gedrag juist belonen.

Vijf stappen bij conflictoplossing

Soms hebben kinderen conflicten. Wij zien die als leermomenten voor de (sociale) ontwikkeling. Kinderen leren hun gevoel en mening te laten horen en zien. Ze leren zichzelf en de ander beter te begrijpen en oplossingen te zoeken. Daardoor leren ze sociale en morele regels. Bij een conflict zetten pedagogisch professionals vijf stappen:

1. Bij een probleem of conflict stoppen we, snel maar rustig, het ontoelaatbare gedrag. We benoemen de emoties die kinderen laten zien en geven ze zo nodig een handreiking om hun emoties op een toelaatbare manier te uiten (stoom afblazen/ruimte voor ontlasting zonder dat andere kinderen zich onveilig voelen).
2. Bij kinderen die (nog) niet goed kunnen praten, vertellen we welke gebeurtenis en emoties we hebben gezien. Oudere kinderen vertellen zelf wat er is voorgevallen. We checken daarna of we het goed hebben verwoord of begrepen.
3. We geven als objectieve bemiddelaar bij jonge kinderen één of enkele compromisvoorstellen. Zo gauw kinderen het kunnen, dragen ze zelf mogelijke oplossingen aan.
4. We letten erop dat de gekozen oplossing naar tevredenheid van alle kinderen is (de beste oplossing) en we bedenken zoveel mogelijk samen hoe we die kunnen uitvoeren.
5. Daarna volgen we de kinderen een tijdje bij het spel om te zien of het compromis of de oplossing werkt.

Praten en uitleggen

Bij deze interactievaardigheid gaat het over de taal die pedagogisch professionals gebruiken als ze kinderen begeleiden én over de manier waarop we taalvaardigheid van kinderen stimuleren. Belangrijk bij praten en uitleggen is dat kinderen de ruimte krijgen voor echte (non-)verbale gesprekken, waarbij

we het kind volgen en een rijke (non-)verbale omgeving zijn. Want kinderen leren taal door wat ze in hun omgeving horen.

Bij het praten en uitleggen sluiten we aan op de leeftijd, het ontwikkelingsniveau en de behoefte van kinderen. We passen ons tempo aan en bouwen onze uitleg logisch op, zodat kinderen de uitleg zo goed mogelijk begrijpen. Voor de kleinsten en voor anderstalige kinderen gebruiken we ter ondersteuning gebaren, mimiek, visualisaties (bijvoorbeeld dagritmekaarten), rituelen (bijvoorbeeld een vast liedje bij een overgangsmoment) en concrete materialen. Voor de wat oudere of meertalige kinderen gebruiken we steeds langere zinnen en meer gevarieerde woorden.

Contactinitiatieven

Alle kinderen zoeken regelmatig contact met (non-)verbale gedragingen. Die grote en kleine signalen vangen we zo vaak mogelijk op, zodat kinderen zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen krijgen. Door kinderen vaker te zien, leren we hun contactinitiatieven kennen. Ook pedagogisch professionals nemen initiatieven tot contact. We vragen bijvoorbeeld aandacht voor een activiteit/spelimpuls of gebeurtenis, we betrekken de kinderen daarbij, of we beginnen gewoon een gezellig praatje.

Gesprekken

De balans tussen een-op-eengesprekken, kleine groepsgesprekken en gesprekken met de hele groep laten we aansluiten op de leeftijd. De onderlinge omgang is gebaseerd op plezier, aandacht, oprechte interesse, begrip, respect en duidelijkheid. Nederlands is de voertaal, maar in sommige werksituaties kan een pedagogisch professional een andere taal gebruiken in het belang van het kind. We creëren een positieve communicatieve sfeer door regelmatige beurtwisselingen – zowel een-op-een als in groepssituaties. Soms bouwen we gesprekken uit en doen we een beroep op het denkvermogen van kinderen. In een groepssituatie proberen we iedereen te betrekken bij wat er gebeurt. Wordt het gesprek afgesloten, dan laten we dat duidelijk weten. Ook kinderen geven (non-)verbaal aan wanneer het contact voor hen is afgelopen. Het is belangrijk voor kinderen dat wij dat zichtbaar opmerken.

Ontwikkeling stimuleren

De interactievaardigheid 'Ontwikkeling stimuleren' zetten we in tijdens allerlei situaties en activiteiten. Kinderen zijn van zichzelf al nieuwsgierige ontdekkers en onderzoekers, maar we stimuleren hun spelenderwijze ontwikkeling ook gericht. Daardoor kunnen ze extra stappen zetten en doen ze in alle ontwikkelingsgebieden ervaringen op, passend bij hun eigen tempo, interesses en mogelijkheden. In allerlei spelsituaties en activiteiten zien we volop didactische mogelijkheden. Per kind en per situatie kiezen we wat we doen: intenties en plannen van kinderen verwoorden of helpen uitvoeren, nieuwe materialen aanreiken bij een vertrouwd spel, een nieuw idee inbrengen bij een bestaand spel, open vragen stellen, samen oplossingen zoeken, indrukken verwerken, kinderen bij elkaar betrekken, meespelen, het spel voordoen, voorbeelden geven, instructie geven en nog veel meer. We helpen kinderen ook als ze iets nog niet helemaal alleen kunnen of durven. Kortom: we stimuleren de ontwikkeling op alle mogelijke manieren.

Voor kinderen met een VE-indicatie verplicht de wet ons om minimaal vier ontwikkelingsgebieden bewust aan te bieden. Op onze vestiging doen we meer: vanuit onze visie, het pedagogisch kompas, hangen alle ontwikkelingsgebieden met elkaar samen en zijn deze even belangrijk. Hoe wij deze ontwikkelingsgebieden stimuleren op onze vestiging staat beschreven in bijlage 1. In dit hoofdstuk leggen we extra nadruk op de taalstimulering – als onderdeel van de interactievaardigheid 'Ontwikkeling stimuleren'. Want alle kinderen hebben taal nodig om stappen te kunnen zetten in alle andere ontwikkelingsgebieden.

Een kind moet zich veilig en op zijn gemak voelen, voordat de taalstimulering vanuit VE begint. Daarnaast moet het kind ontdekken dat praten leuk is. Is een kind nog niet gewend? Dan zoeken we vaak contact, al is het maar even. We gaan bijvoorbeeld in op wat we denken dat het kind bedoelt, we spelen non-verbale vraag- en antwoordspelletjes of we laten gezellige praat situaties met andere kinderen zien. Is een kind gewend? Dan start de actieve taalverwerving. We zorgen voor ruimte om te oefenen en een goed taalaanbod.

Ruimte om te oefenen: als kinderen taal horen, gaan ze zelf actief patronen zoeken en regels ontdekken. Ieder kind heeft een eigen aanpak. Het ene kind praat veel, het andere luistert meer. Het ene kind zoekt patronen in de taal, het andere let eerst op de klanken. We begeleiden kinderen tijdens hun spel en de gebruikelijke activiteiten. In die situaties pikken ze nieuwe woorden op en leren ze betekenissen te begrijpen. In gesprek met kinderen die het Nederlands nog moeten leren, leggen we altijd de nadruk op wat het kind bedoelt, oftewel wat het ons wil zeggen. We corrigeren het oefen-taalgebruik niet, maar geven wel in correcte zinnen antwoord. Zo kan het kind als vanzelf weer verder oefenen en blijft het plezier van het contact voorop staan.

Taalaanbod: we onderscheiden vier fasen vanaf het moment dat het kind zich op zijn gemak voelt en praten als leuk ervaart. Wenttaal, redzaamheidstaal, omgangstaal en leertaal. De woordenschat ontwikkelt zich door de fasen heen. In alle fasen is goede (non-)verbale interactie belangrijk, maar in iedere fase hebben kinderen andere (non-)verbale behoeften.

Eerste fase, wenttaal: het begrijpen van de Nederlandse taal komt op gang, maar het kind spreekt het nog niet. In de wenfase bieden we een goed passend taalaanbod, zodat het begrip van het kind kan groeien. Dat doen we bijvoorbeeld door taal aan beweging te koppelen, door steeds dezelfde zin te gebruiken als er een vast ritueel begint, en door vooral met de eerste basiswoorden te spreken. De nadruk ligt op woorden die het kind nodig heeft om zich snel op zijn gemak te voelen. In deze fase lokken we het kind niet bewust uit om al Nederlands te spreken.

Tweede fase, redzaamheidstaal: het kind begrijpt het Nederlands redelijk en het spreken is op gang gekomen. De kinderen kunnen alledaagse voorwerpen en hun eigen behoeften eenvoudig benoemen. In deze fase blijft een goed passend taalaanbod het belangrijkste. Woorden blijven zoveel mogelijk gekoppeld aan dagelijkse situaties. Daarnaast proberen we het kind uit te lokken om actief wat Nederlands te spreken. We proberen kinderen zich zekerder te laten voelen in hun initiatieven tot Nederlandstalig contact.

Derde fase, omgangstaal: het kind spreekt al redelijk Nederlands. Het gebruikt korte zinnen en kan gebeurtenissen in het heden en nabije verleden benoemen. In deze fase voeren we kleine gesprekjes. Daarin verrijken we het taalgebruik van het kind met ons taalaanbod. In deze en de volgende fase beginnen de kinderen regelmatig zelf met de interactie in het Nederlands. Bij de woordenschat letten we op de woorden die nodig zijn om mee te doen in de groep.

Vierde fase, leertaal: het kind kan praten over dingen die niet op het moment zelf aanwezig zijn, kan een verhaaltje bedenken, kan verbanden beschrijven en zich verplaatsen in de gedachten of gevoelens van een ander. Kinderen hebben in deze fase behoefte aan verbreding en verdieping van de woordenschat. Veel peuters die het Nederlands als tweede taal leren, bereiken de vierde fase in het Nederlands niet voordat ze naar school gaan.

Wij maken voor het uitbreiden van de woordenschat gebruik van:

- NT2 lijsten,
- De 1001 woordenlijst die gebaseerd is op de BAK woordenlijst.
- De woorden van het VE programma Startblokken (woordkaarten)
- Praatplaten

Begeleiden van onderlinge interacties

Met deze interactievaardigheid sluiten we het hoofdstuk af. Als pedagogisch professionals begeleiden we de onderlinge interacties van kinderen en het groepsproces. Dat doen we met begrip, respect, interesse en duidelijkheid. Kinderen leren volop van elkaar, ze vullen elkaar aan en ze hebben plezier in samenzijn en erbij horen. We zetten ons in voor een groepssfeer waarbij ieder kind zichzelf kan zijn en mee kan doen. We praten over diverse onderwerpen en we zijn nieuwsgierig naar verschillende ideeën en meningen. Verder creëren we gezamenlijkheid door bijvoorbeeld feestjes te vieren, rituelen uit te voeren, (groeps)herinneringen te koesteren met foto's en verhalen, vriendschappen te zien en te waarderen. Zelf laten we goed voorbeeldgedrag zien. Waar het kan, laten we kinderen meedenken en beslissen. Door kinderen vaak te laten werken in kleine groepen (bijvoorbeeld bij activiteiten, eten en drinken), geven we kinderen de kans om elkaar goed te leren kennen.

Overige pedagogische kwaliteitseisen.

In dit hoofdstuk: extra aspecten van het pedagogisch beleid, conform de eisen in de Wet Kinderopvang en het Besluit basisvoorwaarden voorschoolse educatie.

Activiteiten waarbij de stamgroep of stamgroepruimte verlaten wordt

Op onze vestiging verlaten de kinderen soms de stamgroep of stamgroepruimte.

De eigen stamgroep is voor kinderen een veilige basis. Vanuit veiligheid en vertrouwen willen kinderen hun wereld vergroten en ervaren wat er achter de vertrouwde deur gebeurt. Door soms de stamgroep of de stamgroepruimte te verlaten, krijgen kinderen meer ruimte om op ontdekkingstocht te gaan of te spelen met andere kinderen.

Bij de volgende (spel)activiteiten verlaten de kinderen de stamgroep of de stamgroepruimte

- *Spelen op de centrale hal*
- *Wennen in de kleuterklassen*
- *Naar de gymzaal*
- *Wandelen in de wijk*
- *Uitstapjes*
- *Thema gerichte activiteiten/bezoeken zoals de supermarkt/dierenarts.*

Als kinderen de stamgroep of de stamgroepruimte verlaten, dan is dat als volgt geregeld: Dit gebeurt altijd onder begeleiding van de eigen pedagogisch professional. Op deze manier wordt de emotionele veiligheid van de peuters t.a.t. gewaarborgd.

Extra opvang afnemen

Ouders hebben bij ons **wel** de mogelijkheid voor het afnemen van extra opvang.

Kinderen komen meestal op vaste dagen naar de dagopvang. Dat is belangrijk voor de stabiliteit van de groepen, het veilige en vertrouwde gevoel van de kinderen en daarmee de pedagogische kwaliteit. Soms kan het voorkomen dat ouders extra opvang nodig hebben. Het toekennen van extra opvang is afhankelijk van hoeveel plaats er is op de groep. Extra opvang vraagt een ouder aan via het ouderportaal.

Inzet pedagogisch beleidsmedewerker/coach

Volgens de Wet Kinderopvang moet er per locatie vijftig uur per jaar beschikbaar zijn voor pedagogisch beleid en tien uur per fte voor coaching. De pedagogisch beleidsuren zijn bestemd voor de

totstandkoming en uitvoering van beleidsvoornemens (zie pedagogische kwaliteit, onze focus voor dit jaar). De coachinguren worden ingezet om pedagogisch professionals te coachen bij hun werkzaamheden.

Het wettelijk kader voorschoolse educatie vraagt een extra inzet van pedagogisch beleidsmedewerkers. Het betreft tien uur per VE-geïndiceerd kind. Die uren worden direct ingezet op de locatie, voor coaching van medewerkers of voor pedagogische of VE-beleidsontwikkeling.

Bovenstaande uren hebben we als volgt verdeeld, waarbij alle medewerkers (inclusief flexmedewerkers en invallers) minimaal eenmaal per jaar coaching ontvangen. De uren zijn vastgesteld op peildatum 1 januari.

Vormgeving pedagogische beleidsvoornemens	46 uur per jaar aan beleidsmedewerker/vestigingsmanager
Vormgeving coaching van medewerkers	139 uur per jaar aan pedagogisch coaching (13,9 FTE x 10 uur)
Vormgeving van de verhoging kwaliteit van de voorschoolse educatie	Aantal kinderen op peildatum 1 januari 2025 = 2 (x 10 uur) 20 uur per jaar extra aan VE coaching on the job, VE overleggen, VE trainingen en VE pedagogische-/beleidsontwikkeling.

Coaches verdelen hun uren over bijvoorbeeld werkoverleg, kind-besprekingen, inspiratiebijeenkomsten, samen formuleren van pedagogische doelen, evaluatie van pedagogische doelen en coaching on the job met teams. Coaches en managers streven gezamenlijk naar een zo efficiënt mogelijke inzet.

VE-opleidingsplan en coachingsplan

Pedagogisch professionals moeten hun VE-kennis en -vaardigheden jaarlijks onderhouden. We stellen ieder jaar een opleidingsplan en coachingplan op en voeren dat uit. Na afloop evalueren we het plan, de uitvoering en de behaalde doelstellingen. Het gaat om de volgende onderwerpen:

- Werken met programma's voor voorschoolse educatie.
- De ontwikkeling stimuleren van het jonge kind, in het bijzonder op de gebieden van taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling.
- De ontwikkeling volgen van peuters en het aanbod van voorschoolse educatie daarop afstemmen.
- Ouders betrekken bij het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen.
- De voorschoolse educatie inhoudelijk laten aansluiten op de vroegschoolse educatie vanaf 4 jaar én zorgdragen voor een zorgvuldige overgang van voorschoolse naar vroegschoolse educatie.

960 VE-uren verdelen in de periode van 2½ tot 4 jaar

Onderstaande tabellen laten zien hoe we de 960 VE-uren op onze vestiging verdelen over de dagen en weken. Het VE-aanbod omvat niet meer dan 6 uur per dag.

Op onze dagopvanggroep(en) hebben wij op maandag, dinsdag, donderdag, vrijdag per week een VE-aanbod. Een peuter met VE-indicatie neemt deel aan het VE-aanbod op de volgende manier:

Aantal weken per jaar dat het kind een VE-aanbod wordt aangeboden	Tijdstip waarop het VE-aanbod aan het kind wordt aangeboden	Aantal dagen per week dat een kind met een VE-indicatie minimaal het VE-aanbod bij ons volgt	Aantal uren VE-aanbod per week dat een kind met VE indicatie minimaal bij ons volgt
52 weken	8.30 uur t/m 12.30 uur	4 dagen	16 uur

Ons VE-programma

Het VE-programma geeft ons inspiratie en houvast bij het vormgeven van ons VE-beleid. We gebruiken het programma om de ontwikkeling van kinderen gestructureerd en samenhangend te stimuleren.

Onze locatie werkt met: Startblokken

Korte beschrijving van het programma

Startblokken staat voor een brede aanpak bij de ontwikkeling van jonge kinderen. Spel is de basis. Volwassenen doen hier op het juiste moment aan mee. De nadruk in dit programma ligt sterk op het initiatief en de denkracht van de kinderen. Hun spel is de eerste inspiratie voor de activiteiten, thema's en spelimpulsen die de pedagogisch professionals bieden. Omdat ontwikkelingsmogelijkheden en interesses per situatie en voor elk kind verschillen, wordt er gewerkt met de volgende 'bouwstenen' voor de pedagogisch professional: betekenisvolle activiteiten, brede ontwikkeling en een bemiddelende rol van de volwassene. Aan de hand van deze bouwstenen creëren de pedagogisch professionals een rijke, uitdagende speelomgeving en een spelrijke dagindeling. De bemiddelende rol van de pedagogisch professionals is bij Wij zijn JONG uitgewerkt onder de term 'altijd in dialoog'. Onze pedagogisch professionals werken bij Startblokken graag samen met ouders aan de ontwikkeling van kinderen. Voor verdere informatie verwijzen wij naar de website van De Activiteit. Startblokken is door het NJI erkent als VVE methode (goed onderbouwd).

Bijzonderheden van onze vestiging en gemeentelijke eisen

Deze extra eisen stelt de gemeente aan VE:

Integratie van kinderen met en zonder vve indicatie In het dagelijks werk met spelende kinderen zorgen pedagogisch medewerkers ervoor dat kinderen met en zonder een vve indicatie elkaar zo regelmatig mogelijk kunnen ontmoeten, samenspelen en communiceren.

De speelomgeving is verdeeld in verschillende voor alle kinderen uitnodigende speelhoeken en speelplekken (rijke uitdagende omgeving). Deze speelhoeken zijn geschikt om met drie of vier kinderen naast of met elkaar te kunnen spelen. Elk dagdeel is er volop ruimte voor het vrije spel van kinderen (ruimte voor initiatief), waarbij pedagogisch medewerkers regelmatig meespelen of het kinderspel begeleiden voor het verrijken van taal of spel, of om het spel van een aantal kinderen aan elkaar te verbinden. Naast het vrij, begeleid of geleid spel is er elk dagdeel een activiteit met de grote groep.

Werken in de grote groep gekoppeld aan een activiteit wordt niet standaard ingezet. Dit is afhankelijk van de groep (betrokkenheid). Met zijn allen samen zingen, een verjaardag vieren, een spelletje spelen zorgt voor een andere manier van verbinding en leren van elkaar. Verder plannen pedagogisch medewerkers regelmatig spel/activiteiten voor kleine groepjes kinderen. De groepjes worden bewust samengesteld. Door de voorbereiding en begeleiding van pedagogisch medewerkers bij deze kleine groepsactiviteiten is er volop aandacht voor elkaar en uitwisseling tussen kinderen mogelijk (zien wat de ander doet, nadoen van elkaar, praten over wat je doet, altijd in dialoog). Voor groepen waarbij alle kinderen een vve indicatie hebben zijn de genoemde onderdelen nog steeds van groot belang. Want ook kinderen met een vve indicatie leren van elkaar en de pedagogisch medewerkers. Naast deze manieren van aandacht voor integratie van kinderen met en zonder vve indicatie is de integratie in de groep ook afhankelijk van de diverse situaties van locaties.

Onze groep/locatie is gevestigd in een kinderdagverblijf. Wij hebben een groep kinderen met en zonder vve indicatie. Bij ons hebben kinderen de volgende extra mogelijkheden om kinderen zonder een vve indicatie te ontmoeten. Wij geven ouders advies hoe zij kinderen buiten de opvang andere kinderen in de wijk kunnen laten ontmoeten, bijv. Deelname aan peutergym/muziekactiviteiten etc. Bij kind ouder bijeenkomsten op locatie/ gezamenlijke hal/ gezamenlijk buiten spelen. Eventuele adviezen aan ouders om met hun kind naar de speeltuin te gaan of andere activiteiten voor kinderen in de wijk.

Speelinloop

De Speelinloop is er voor kinderen van nul jaar tot twee jaar en drie maanden en hun ouders. Tijdens de speelinloop is één van de ouders aanwezig en actief betrokken bij de activiteit. Terwijl de kinderen samen spelen in een rijke speelleeromgeving, ontmoeten de ouders elkaar. Ze kunnen ervaringen uitwisselen en ondersteuning krijgen bij de opvoeding. Tijdens de speelinloop werken we volgens een vaste structuur en sluiten we aan op de thema's van de kinderopvanggroepen. Ouders kunnen een aantal keren per jaar een speelinloop bezoeken. **Wegens krapte in de personeelsbezetting is ervoor gekozen om in 2025 geen speelinloop plaats te laten vinden binnen locatie Ouverture.**

BoekStart

BoekStart is een effectief programma om taalontwikkeling en voorlezen in de kinderopvang te professionaliseren. Een vestiging die deelneemt aan BoekStart heeft een goed voorleesklimaat met een actuele collectie dagelijks voorlezen, geschoolde medewerkers en aandacht voor taalzwakkere kinderen. Door deel te nemen aan BoekStart is de boekencollectie op de vestiging altijd up to date en is het aanbod van prenten- en voorleesboeken zeer ruim. De vestigingsmanager en voorleescoördinator (een geschoolde pedagogisch professional) houden toezicht op de coördinatie van het programma.

Specifieke VE-eisen in onze gemeente

Deze extra eisen stelt onze gemeente aan VE:

Integratie van kinderen met en zonder vve indicatie In het dagelijks werk met spelende kinderen zorgen pedagogisch medewerkers ervoor dat kinderen met en zonder een vve indicatie elkaar zo regelmatig mogelijk kunnen ontmoeten, samenspelen en communiceren.

De speelomgeving is verdeeld in verschillende voor alle kinderen uitnodigende speelhoeken en speelplekken (rijke uitdagende omgeving). Deze speelhoeken zijn geschikt om met drie of vier kinderen naast of met elkaar te kunnen spelen. Elk dagdeel is er volop ruimte voor het vrije spel van kinderen (ruimte voor initiatief), waarbij pedagogisch medewerkers regelmatig meespelen of het kinderspel begeleiden voor het verrijken van taal of spel, of om het spel van een aantal kinderen aan elkaar te verbinden. Naast het vrij, begeleid of geleid spel is er elk dagdeel een activiteit met de grote groep.

Werken in de grote groep gekoppeld aan een activiteit wordt niet standaard ingezet. Dit is afhankelijk van de groep (betrokkenheid). Met zijn allen samen zingen, een verjaardag vieren, een spelletje spelen zorgt voor een andere manier van verbinding en leren van elkaar. Verder plannen pedagogisch medewerkers regelmatig spel/activiteiten voor kleine groepjes kinderen. De groepjes worden bewust samengesteld. Door de voorbereiding en begeleiding van pedagogisch medewerkers bij deze kleine groepsactiviteiten is er volop aandacht voor elkaar en uitwisseling tussen kinderen mogelijk (zien wat de ander doet, nadoen van elkaar, praten over wat je doet, altijd in dialoog). Voor groepen waarbij alle kinderen een vve indicatie hebben zijn de genoemde onderdelen nog steeds van groot belang. Want ook kinderen met een vve indicatie leren van elkaar en de pedagogisch medewerkers. Naast deze manieren van aandacht voor integratie van kinderen met en zonder vve indicatie is de integratie in de groep ook afhankelijk van de diverse situaties van locaties.

Onze groep/locatie is gevestigd in een kinderdagverblijf. Wij hebben een groep kinderen met en zonder vve indicatie. Bij ons hebben kinderen de volgende extra mogelijkheden om kinderen zonder een vve indicatie te ontmoeten. Wij geven ouders advies hoe zij kinderen buiten de opvang andere kinderen in de wijk kunnen laten ontmoeten, bijv. Deelname aan peutergym/muziekactiviteiten etc. Bij kind ouder bijeenkomsten op locatie/ gezamenlijke hal/ gezamenlijk buiten spelen. Eventuele adviezen aan ouders om met hun kind naar de speeltuin te gaan of andere activiteiten voor kinderen in de wijk.

Bijlage 1.

De ontwikkelingsgebieden op een rij

Alle ontwikkelingsgebieden hangen met elkaar samen en zijn even belangrijk. Bij Wij zijn JONG willen we kinderen brede ervaringen op laten doen, zodat ze zich kunnen ontwikkelen tot creatieve denkers en doeners. Die ontwikkeling is voortdurend aan

de gang. En alle stappen die de kinderen zetten, doen ertoe voor ons. Lees de voorbeelden per ontwikkelingsgebied en zie de kinderen groeien – van 0 tot en met 12 jaar en ouder.

De acht ontwikkelingsgebieden:

1. **De sociale en emotionele ontwikkeling.** Van goed in je vel zitten, je veilig voelen en welbevinden naar vertrouwen hebben in jezelf en anderen, samenzijn, samen spelen, belangstelling hebben voor elkaar, samen genieten, samen delen, keuzes maken, plannetjes maken en terugkijken, troosten en getroost worden, samen vieren, samen regels maken, afspraken nakomen, onenigheid oplossen, opkomen voor jezelf en de ander, je identiteit vormen door vergelijking, verantwoordelijkheid voor elkaar dragen, participeren, anderen accepteren en met anderen omgaan, competitie, genieten van elkaar, samenwerken, etc.
2. **De motorische ontwikkeling.** De grote en de kleine motoriek. Van het pakken van je voetje naar om kunnen draaien, kruipen, lopen, balanceren, de bal rollen, strepen zetten met de kwast, een autootje laten rijden, een trein vastmaken, lopen over een streep, fietsen, dansen, schrijven, fluiten, voetballen, turnen, bouwen met fijne materialen, etc.
3. **Taal en communicatie/taalvaardigheid.** Van horen, huilen, kijken en brabbelen, naar luisteren, praten, een gesprek voeren, rijmen, lezen, schrijven, gedichtjes maken, verhalen bedenken en informatie tot je nemen.
Taal is een middel om uit te drukken en met anderen te delen wat je ervaart, voelt, denkt of wilt. Taal omvat spraak, dus het beheersen van klanken. Bij passieve taal gaat het om het vlot verstaan van dialogen, opdrachten, liedjes, verhalen, toneelstukjes en filmpjes.
4. **Rekenprikkel.** Van 'daar pas ik wel tussen' naar meten van de hoogte, breedte en diepte. Van rekening houden met één eigenschap tegelijk naar rekening houden met meer eigenschappen. Van willekeurig tellen van de getallen 1, 2, 7, 5, 10 naar het uitrekenen van $4 \times 12 = 48$. Van drie blokken op elkaar zetten naar werken vanuit een bouwtekening tot er een kasteel staat. Van verschil voelen tussen zacht, hard, nat, droog, licht en zwaar naar onderscheid maken tussen kleuren, vormen, structuren, hoeveelheden, etc.
5. **Muzikale en beeldende expressie.** Van geluiden horen, muziek luisteren, beelden en bewegingen zien en maken naar zingen, dansen, tekenen, schilderen, kleien, kleuren, structuren zien, composities maken, etc.
6. **Morele ontwikkeling en begrijpen van de sociale wereld.** Van voelen dat we van je houden en dat je erbij hoort naar voelen en weten dat je wordt gewaardeerd, nadenken over wat wel en niet mag en waarom, nadenken over wat een 'goed' mens is, nadenken over de verschillen tussen mensen, respecteren van anderen, etc.
7. **Verstandelijke ontwikkeling/denkontwikkeling.** Van doen, ervaren en ontdekken naar steeds meer concrete kennis van de mens en de wereld om je heen, abstracte begrippen, filosofische wijsheden, begrijpen van de fysische wereld – van zandkorrel tot sterrenstelsel – en de levende natuur, begrijpen hoe voorwerpen zich gedragen in allerlei situaties en combinaties met elkaar

(bijvoorbeeld het effect van water op papier), de effecten van handelingen op objecten kunnen voorspellen (bijvoorbeeld hoe de bal gaat rollen), vertrouwd raken met allerlei technische en digitale middelen en -toepassingen etc.

8. **Zelfsturing en ondernemingszin.** Van willekeurig exploreren naar bewust voor je spel kiezen. Van weten wat je wilt naar initiatief nemen en stappen zetten om je doel te bereiken. Van met wilskracht iets oppakken, doelen stellen en keuzes maken naar scenario's voor acties verzinnen, afstand kunnen nemen en leren uit ervaring. Van leren omgaan met moeilijkheden en obstakels naar problemen oplossen.

Bijlage 2.

Overzicht formulieren pedagogisch werkplan

De ingevulde formulieren uit deze bijlage zijn een integraal onderdeel van dit pedagogisch werkplan.

- Formulier overzicht professionals in opleiding, stagiairs en vrijwilligers
- Formulier Mentorschap (of digitaal via Konnect)
- Formulier groepsplan of themaplanning VE
- Formulier evaluatie groepsplan of themaplanning VE
- Formulier beschrijving rollen pedagogisch beleidsadviseur, beleidsmedewerker en pedagogisch coach
- Formulier overzicht jaarlijkse coaching en opleiding VE
- Formulier overzicht jaarlijkse coaching en opleiding regulier
- Formulier adviesaanvraag OC pedagogisch werkplan

Bijlage 3.

Begrippenlijst

VE

VE staat voor Voorschoolse Educatie en is onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid. Het doel is om peuters met een mogelijke (taal)achterstand, ook wel 'doelgroepkinderen' genoemd, beter voor te bereiden op de basisschool.

LRK-nummer

Unieke registratienummer voor iedere kinderopvanglocatie. Dit nummer is opgenomen in het Landelijke Register Kinderopvang.

Beroepskracht-kindratio (BKR)

De verhouding tussen het aantal beroepskrachten en het aantal kinderen in de groep.

Bijlage 4.

Gebruikte literatuur

Boonstra, M. & IJ. Jepma (2016). *Lerenderwijs. Samenwerken aan pedagogische kwaliteit in de kinderopvang*, Springer Media B.V.

Fukkink, R., redactie (2017). *Pedagogisch curriculum voor het jonge kind in de kinderopvang*. BKK. Bohn Stafleu van Loghum, Houten.

GGD GHOR Nederland & Nederlands Jeugdinstituut (NJI), *Veldinstrument observatie pedagogische praktijk kindercentra en peuterspeelzalen december, 2014* Utrecht.

Hoex, J., (2010). *Een solide basis voor positief jeugdbeleid*. Nederlands Jeugdinstituut.

ISSA, VBJK, Mutant (2016) *Europees kader voor kwaliteit (*Nederlandse samenvatting)* - European Quality Framework ECEC/ EQF.

Keulen, van, A., Leseman, P., Wanningen, K. & Kool, C. (2015). *Kwaliteitskader voor educatie van het jonge kind*. Nuvoorlater.nl

Keulen, A. van & E. Singer (2012), *Samen verschillend. Pedagogisch kader diversiteit in kindercentra 0-13 jaar*. Reed Business, Amsterdam.

Laevers, F., Silkens, K., & Declercq, B. (2020). *Ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang*. Lannoo.

Laevers, F., Buyse, E., Daems, M. Declercq, B. (2016). *Welbevinden en Betrokkenheid als toetsstenen voor kwaliteit in de kinderopvang* (Uitgave kennisdossier kinderopvang BKK). Utrecht: BKK.

Landelijk Pedagogenplatform Kindercentra (2017). *Bouwstenen voor een pedagogisch kwaliteitskader Kinderopvang*.

Leseman, P., Veen, A. redactie (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit voorschoolse instellingen. Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek*. Kohnstamm Instituut.

Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek. (2009). *De NCKO kwaliteitsmonitor*. SWP.

Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek. (2012). *De kwaliteitsmonitor BSO*. SWP Amsterdam.

Riksen -Walraven, M. (2000). *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*. Vossiuspers AUP, Amsterdam.

Schreuder, L., M. Boogaard, R. Fukkink & J. Hoex (2011), *Pedagogisch kader kindercentra 4-13 jaar*. Reed Business, Amsterdam.

Singer, E., & De Haan, D. (2021)). *Speels, liefdevol en vakkundig*. SWP.

Singer, E. & L. Kleerekoper (2009), *Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar*. Elsevier gezondheidszorg, Maarssen.

Singer, E., Van Keulen, A., Saiz, A. B., & Roetman, A. (2012). *Samen verschillend*. Reed Business Education.

Strik, A., Schoemaker, J., (2018) *Interactievaardigheden. Een kindvolgende benadering*. Bon Stafleu van Loghum, Houten.

